

218

Український родяцький математик
А. К. СУШКЕВИЧ

Український радянський математик
А. К. СУШКЕВИЧ • 1889—1961

Куда м. Київ - 54,
вчл. Ікалова
9 52 кв 38

Кому Моняка В. А

Индекс предприятия связи и адрес отправителя
245935

Сумська обл.
Роменський р-н
с. Біловодч
Жончур Сергій Іван

Пишите индекс предприятия связи места назначения

Шановний тов. Манака В.А!
Прочитавши в газеті „Сільські Вісті“
за З січня 1989р статтю „Твориться
книга-меморіал „33“: голод“, яка мене
дуже схвилювала. Я тем пережив
дуже багато горя і рішив написати вам
деякі спогади.

Можливо що не так чи лише
то підредагуйте по жальцста, а як
зовсім негодне то викиньте, або
вишліть козаг.

З повагою *Горбун*

Камечур Се, змт Гвенюк
наривов 1924 риз в селі Білівачі
Раменського району Орловської
області.
Видрукувати і вклеїти

Спогади

з мого життя для книги меморіала „33^а: голод”.

Період колективізації і голодовки на Україні це був самий тяжкий і самий горний період в нашому житті.

Колективізація проводилася примусово, приміняючи різкі види репресій. Репресивні заходи примінялися не лише до куркулів чи середняків, а до всіх тих, хто не йде в колгосп. Це яскраво видно із нашої сім'ї, нещасної вдови.

Накладався податок селянину здати скільки-то хліба. Якщо він здав і не йде в колгосп, то на нього знову наклали податок, якщо і другий раз виконав, а не йде в колгосп, на нього втретє накладають, аж поки не віддохнетися.

Потім за невиконання плану ходять цілі бригади, шукають у людей хліба, не знайшли хліба опісують і забирають скот, інвентар і друге майно. І так дають до тих пір поки не йде в колгосп, або виганяють з хати, чи відправляють у Сибір. Слід сказати, що в той час багато постраждало зовсім безвинних людей. Я сам знаю таких людей, яким радянська влада продала землю, а потім вигнали з хати, розкуркулили, хоч вони ніколи не були куркулами, це були просто труженники, які трудились від зорі до зорі.

Хоч я був і малим, але мені добре запам'ятався один випадок відправки в Сибір, свідком якого я був.

Ми дівчора гуляли на станції Біловоди, коли дивились іде підвіз 15 чи 20, на кожній підводі сидить багато людей в тім числі і діти. Ця важка іде під конвоєм енкаведистів. Нам цікаво було подивитись, що це були за люди і що вони робитимуть. Коло платформи стояли товарні вагони. Їх кругом оцетила охорона. Посторонніх людей розганяли, щоб близько не підходили, в тім числі і на нас, дітей, накричали що заперем у вагон. Після цього ми втекли в посадку і звідти із-за куцив виглядали. Коли приїхали було тихо, а як почали грузити піднявся такий неймовірний крик і плач, що було чути на всю округу. Ми були малі, але теж болісно переживали, спостерігаючи із куцив цю жахливу картину. Особливо болісно було дивитись на жінок і дітей, які не хотіли іти у вагон, на весь голос кричали і плакали, просяги їх не грузити.

Але енкаведисти силою буквально кожну жінку закидали в вагон. Сім'ї були великі, а тому багато було дітей.

Меншенкі плазучи держались за порол матерії, а старші в окремих випадках виривались тікати в сторону, але ми самі бачили, як їх тут же нагадали енкаведисти, хватили і прямо як агнати кидали в вагон. Хоч я був малолітньою дитиною десь років вісім було мені, але такі страхотія і до цього часу наслідуються. Це звіром треба бути, щоб так поводитись з безвинними і беззахисними дітьми, яких ніхто не спитав чи вони їм сьогодні чи ні, бо в їх батьків не було ніякого багатства, крім невеликих вузлів.

В нас у кожного, спостерігаючи таку жахливу картину, перевернулось все в душі і ми всі плакали. Грузили їх в обшуканні товарні вагони, в яких не було ні нарів, ні навіть дошки, щоб сісти. Після погрузки ще довго було чути плач із закритих наглухо вагонів.

Не минув цей період і нас, хоч ми були бідна селянська сім'я, та ще і вдова, жили ми в тірлах, мама Каталко Олександрівна, а брат Григорій, але ж не йшли в колгосп. Майже щоденно ходили бригади по дворах качали жито, хоч жито у нас і не було, бо як я уже говорив жили ми дуже бідно, але ж заходили і до нас.

Раз пам'ятаю зайшло чоловік дівчат до нас, дуже кричали на матер. Я сидів і плакав, мені було дуже жалко нашу нещасну, безвинну і безпорадну матуся, яка заливалася слезами. Вона бідна не знала що їй робити, як поступитися, ходили всілякі залякування, вона б і пішла в колгосп, так суєди де чоловіки не ідуть і вона дивлячись на них, не йшла. В хаті не було нічого, лише на лежанці стояв єдиний маленький міщенок зерна. Вони після криків стали забирати те зерно.

Мама стала не плакати, а прямо голосити, просити оставте хоч тірхи, за що ж ви залишаєте дітей на голодну смерть. Ми з братом теж дуже плакали і кричали прямо на весь голос, так вони надсипали нам прилітно одну третю того мішка, а те з мішком забрали, то ми і цьому були раді.

Цей випадок говорить сам за себе, як були страшні рекресії, нещиталися ні з чим, навіть малих дітей

залишили на голодну смерть. Цей солоний присмак
життєвості запам'ятався мені назавжди.

По суті ці репресії сприяли страшній голодовці 1933 року
на Україні. Скільки померло людей від голоду, це страшно
подумати, ніхто цього не знає, бо не було ніякого обліку. Це
були дуже страшні і горні сторінки життя наших людей.

Кожний день хоронили як односельчан, так і невідомих,
що валялись по дорогам, таке враження, що вилірають
люди, настав кінець світу. Люди ходили худі, сучки до
голодні, нігде не побачиш усміхненого обличчя.

Ми жили на станції і бачили, що рух населення був
великим, багато людей їхало поїздами, товарняком в
Білорусію, чи інші міста, де можна було роздобути якийсь
куд зерна і спасати сім'ю. І часто при зупинках поїздів,
щоб не завонялися, з них регулярно скидали мертвих
людей, які не доїхали ще туди, куди їхали, або назад додому.

З переважній більшості випадків ніхто не знав звідки
ці люди, їх прізвищ, бо не було жоді ні паспортів ні других
документів. Одне було ясно, що кожного із них ждала
вдома сім'я, ждали рідні, які уже ніколи не узнають де
захований прах їх батька чи брата.

Кожного дня, особливо весною виділялися підводи і люди
для збирання труніс по дворах і дворогах і їх захоронення.
По в основному люди були такі виснажені і слабкі, що не в
силах захоронити навіть рідних.

Ці окремі господарства, де були козяки і збереглися
якісь запаси, чи була корова, яких на жаль було дуже мало,
або через с. Біловод протікає річка Сула і хто смів
рибалити трохи менше відчули голодовку та і ці люди
жили в постійному страху. В той час дуже було поширене
ворівство, бандитизм, сильніше, знатого, що в когось щось є
убивали чи обкрадали слабших. Особливо було тяжко
таким сім'ям як наша, нещасної вдови.

Яким чудом ми залишилися живі, ми і сами не знаємо.
Страшне одне слово "голодовка" в повному його розумінні. Це таке
страшно мучительне предсмертя, яке не можна навіть уявити,
немає таких слів, щоб передати. Люди не щиталися ні з чим, проявляли
надлюдські вчинки, або тільки щонебудь з'їсти.

Кали почало вітхавати весною, ми собірали хвостики мерзлого
бурака на кагатному полі бурякопункта, варили з них салодуху, як вона
була не солодкою, а найквісшою і їли.

Потім ходили в Перехрестівку, деє км до 10, там на кагатному полі при спиртзаводі, збирали змілу і мерзлу картюплю, саж-так мили її і готували страву, якщо можна її так назвати, бо стано-вище було таке, хоч би щонебудь уткнути в шлунок, бо не в силах терпіти голод. Але і це все кінчилось, хоч надворі уже і весна, але ніяк ми не досягнули хоч би до бур'яну.

А пам'ятань особливо були тяжкими ці дні весни 1933го. Голод це або виснажується людина до крайності і вмирає, або пухне і вмирає. Так от ми теж були в такому передсмертному стані, а і мама були виснажені, що важко було передвигатися по землі, а брат Трошко був пухлим і всі ми не сьогодні то завтра тудали свого смертного часу.

Ми багали заслужені всі матері, багали як вона болісно скриймала наші прохання про їжу, ми знали її любов і ніжність до нас, ми знали, що вона радіша нагодувати нас, так нічим. Вона сидить плаче і ми коло неї сидимо і плачемо бо незнаємо як пережити завтрашній день. А вчили ми завдяки допомозі матиного брата Марка і сестри Одарки. Пухлем в такі критичні години вона їде до них в Анастасівку, забвуди щось додати, хоч і в них було дуже тіло. Пам'ятань і на цей раз поїхала мама до них, а в них тоді уже не було нічого, дали кусочок хліба куку марку „ленінградського блокадного“, а твотія Одарка знайшла турбінку якихось висівок і дала. Приїхала додому той хлібець розділили між нами. Висівки треба було зробити так, щоб надовше вкатило, ми перетерли їх на тертіуціку, хоч там нічого було і терти, знайшли на саті капустяне листя, яке балалося уже декілька років, що заготовляли для випічки хліба, перетерли його, розміщали з висівками і мама некла нам такі оладки, давало по одному три рази в день. Кінчилось в це скудне харчування, хоч лляли і помирай з голоду, нема нігде нічого, вже надворі починає зеленіти трава, але тут до того було годину пережити, ніяк не досягнуто до бур'яну. Поїхала мама знову в Анастасівку, розмила турбінку макки (це шелуха, яка залишається при переробці преси на кашку). Щоб догнати купу, ми націпили десь якого бур'яну рідеуціку, пом'яли і розміщали з тією маккою і напекли оладків. Вони ті оладки хотіла на що і тожати, жувати не можна, бо кутюра горіє і дуже тіло і тільки шелепиміз по зубах. Діти це місьво можна тільки грати і не жувати ковтати, бо як ніяка скитина на їм.

Отчили ми трохи як тільки бур'ян, листя не окажі, а збанки голубати на класері уже були за великістю. Цього свого пережитого словами не можна передати, нема також стів, це треба тільки пережити. Їх розповідь не просто розповідь — це згусток моего особистого болі — волю, який втритися на серці нездоозном рочно ієє тве життя.